

FIKA 'A' AHI			

FIKA SIVI							

SIVI MA'Ā' E KALASI VALŪ 2018 LEA FAKA-TONGA

PEPA FEHU'I MO E TALI

Taimi: Houa 'e 2

FAKAHINOHINO:

- Hiki ho **FIKA SIVI** 'i he puha 'oku 'i 'olunga 'i he tafa'aki to'omata'ū pea mo ia 'i he peesi 19.
- 'Oku vahevahe 'a e pepā ni ki he **VAHE** 'e **NIMA** 'o anga peheni.

VAHE	KAVEINGA	TAUKEI 'ILO
VAHE I	LAUKONGA MO E TALI FEHU'I	20
VAHE II	KALAMA	30
VAHE III	PALŌVEPI	15
VAHE IV	LEA TONGA	15
VAHE V	FATU TOHI	20

- Tali **KOTOA** 'a e ngaahi fehu'i 'i he **VAHE I** ki he **VAHE V**.
- Ngāue **MA'Ā** mo **MAAU**. Tohi'aki 'a e peni pulū pe peni 'uli'uli. Ngāue'aki pē 'a e peni vahevahe ki he tā fakatātaa' pē.
- Kapau te ke fie ma'ū ha pepa pea fakahoko ki he tokotaha le'o sivi.
- Fakapapau'i 'oku kakato kotoa e peesi 19 'i ho'o pepa sivi'. 'Oku 'ikai ha me'a 'i he peesi 18.

KĀTAKI 'O TĀNAKI HO'O PEPA SIVI' KI HE FAISIVI' 'I HE 'OSI 'A E SIVI'.

MAAKA FAKAKĀTOA

100

VAHE I:**LAUKONGA MO E TALI FEHU'I****(MAAKA 20)****TALANOA I****(maaka 10)**

Lau e kongā tohi' ke mahino pea tali 'a e ngaahi fehu'i 1-5.

KO KUINI SALOTE TUPOU III

1. Na'e hala 'a Tupou II 'i he 'aho 15 'o 'Epeleli 1918, 'oku 'ikai hano 'alo tangata, 'e totonu ke hoko ki he taloní. Pea fakatatau ki he tu'utu'uni 'a e Konisitūtone' 'o fekau'aki mo e 'ea hokó, ne fakapapau'i ai 'e hoko hake 'a hono 'alo fefine lahi tahá 'a Sālote Mafile'o Pilolevu ko e Tu'i 'o e 'Otu

5. Tongá.

Na'e '**alo'i**' 'a Sālote Mafile'o Pilolevu 'i he 'aho 13 'o Ma'asi, 1900 'e Kuini Lavinia. Hili pē mei ai ha ta'u 'e ua ne pekia 'a e fehuhu ia 'a Sālote. Ne 'ohake mo tauhi leva 'a Sālote 'e he'ene kui' ko Fatafehi Tu'ipelehake ko e 'Eiki ia 'a Tupou II.

10. Na'e tokoni foki 'a Lesieli Tonga Mohenoa ki hono tokanga'i. Ko Lesieli ko e taha ia 'o e fefine na'a nau fuofua ako 'i he Kolisi ko Tupou 'i hono faka'atā 'i he 1890. Na'e maa'imoa ako pē 'a Sālote Mafile'o 'i Palasi 'ia Lesieli pea ne toki hoko atu ki Nu'u Sila 'i hono hongofulu mā fā ta'u', 'i he 'apiako ma'ā e kakai fefine ko Sangato Penatine (St. Bernadine) 'i he
15. ta'u 1914.

'I he 1917 na'ā ne me'a mai ai mei Nu'u Sila ke fakahoko 'a 'ene ta'ane pea mo Viliami Tupou Lahi Tungī Mailefihi Tuku'aho'. Ko e 'Eiki Nōpele ma'utofi'a 'o Tatakamotonga 'i Mu'a, Navutoka 'i Hahake pea mo Fua'amotu 'i he Halalikú.

20. Na'e fakahoko 'a 'ena ta'ané 'i he 'aho 9 'o Sepitema, 1917 peá ne 'alo'i leva hono 'uluaki 'aló ko Siaosi Taufā'āhau Tupou Lahi 'i he 'aho 4 'o Siulai 1918. Na'e fakahoko 'a hono fakanofu Tu'i Kanokupolú 'aki 'a e Taumafa Kava 'i he 'aho 11 'o 'Okatopa ko hono 21 ia 'o e Tu'i Kanokupolú.

25. Hili ha 'aho 'e ua mei ai, na'e fai leva 'a e ouau fakalotu 'o e Hilifaki Kalauní. Ko hono fakahoko ia 'o Sālote Mafile'o Pilolevu ko e Kuini pea mo e Tu'i 'o e 'Otu Tongá.

(to'o mei he tohi Tala-'o-Tonga, Volume 1: Potungāue Ako mo e Ako Ngaue, Nuku'alofa.)

Ngaahi Fehu'i:

1. Liliu 'a e fo'i lea **'alo'i** (laine 6) mei he talanoa' ke ngāue'aki ki he kakai.

(maaka 1)

2. 'Omai e 'uhinga na'e hoko ai 'a Sālote Mafile'o Pilolevu ko e Tu'i 'o e 'Otu Tonga'.

(maaka 2)

3. Ko e hā e fatongia na'e fakahoko 'e Fatafahi Tu'ipelehake ma'a Salote Pilolevu'?

(maaka 1)

4. 'Omai ha fakamatala fakaikiiki fekau'aki mo e ongo kakai mahu'inga ko eni'.

- a. Viliami Tungī Mailefihi Tuku'aho

(maaka 2)

- e. Lesieli Tonga Mohenoa

(maaka 2)

5. Tohi mai e ongo me'a mahu'inga 'oku fakahoko he ouau fakalotu 'o e Hilifaki Kalauni'?

(maaka 2)

P.3

10	

TALANOA II**(maaka 10)**

Lau 'a e maau ko 'eni ke mahino pea tali e ngaahi fehu'i 1-7.

1. Si'i matangi kuo mā'ilinoa
Kata loto **taukey** ne 'iloa
To'onga 'a loto Nuku'alofa
'Uta'anga si'a fine leiola.
2. 'O ka li si'a **lei** ka ke 'alu
Kae tuku ai si'ao manatu
Ke **fe'ao** mo si'oto salusalu
Na'e tuku ko e talitali atu.
3. Pe 'i tau 'eva 'o ka malu efiafi
'O fanongo he hua felāfoaki
'Oiauē, lau mai ē
Mokomoko pē 'Otu Felenite.

Ngaahi Fehu'i:

1. Faka'uhinga'i mai e ngaahi lea ko 'eni' he'ene hā he ta'anga'?

a. taukey

(maaka 1)

e. lei

(maaka 1)

f. fe'ao

(maaka 1)

P.4

3	

2. Fokotu‘u mai ha founa fakapunake pea ‘omai mo hono fakatātā mei he ta‘anga’?

(maaka 2)

3. Fakamatala‘i mai ke ‘uhinga mālīe ‘a e kupu hono ua’?

(maaka 2)

4. Fokotu‘u mai ha‘o fakakaukau tau‘atāina ko e fa‘u nai e maau ko ‘enī ki he hā?

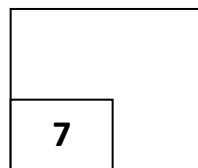
(maaka 1)

5. Fakamatala‘i mai e ‘uhinga ‘o e ongo laine ko ‘eni’:

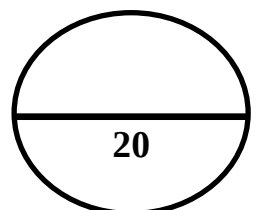
Pe‘i tau ‘eva ‘o ka malu efiāfi
‘O fanongo he hua felāfoaki

(maaka 2)

P.5

V.I

VAHE II:**KALAMA****(MAAKA 30)****A. Tu'unga Fakakalama****(maaka 6)**

Tohi mai 'a e tu'unga fakakalama 'o e ongo lea 'oku laine'i atu 'i he sētesi taki taha.

1. 'Oku sai'ia a Mele he pasiketipoló ka 'oku tokanga ia ki he akó.

'a - _____

ka - _____

(maaka 1)

2. E ha'u kā he 'oku pā 'a e veení.

'E - _____

he - _____

(maaka 1)

3. Na'e lele takai pē mo tangi le'o lahi.

takai - _____

mo - _____

(maaka 1)

4. Ko e kau sōtia tokolahi mo'oni na'e folau he fakamelinó.

kau - _____

mo'oni - _____

(maaka 1)

5. Na'e ha'u he ki'i kā faka'ofa'ofa.

he - _____

ki'i - _____

(maaka 1)

6. Ko Mele'ana mo Seini 'okú na tokanga'i 'etau laipeli.

Ko - _____

na - _____

(maaka 1)

E. Transitive pe Intransitive (Maaka 6)

Tohi mai 'a e (Transitive pe Intransitive) 'i he faka'osinga 'o e sētesi taki taha.

1. Na'e tamate'i 'e Tevita 'a Kolaiate. _____
(maaka 1)
2. Ko e tangata malanga mālie 'aupito 'a Tevita. _____
(maaka 1)
3. Na'e tō 'e Sione 'a e fu'u lesi. _____
(maaka 1)
4. Na'e kai e me'akai 'i he 'api 'o Sio. _____
(maaka 1)
5. Na'e mohe 'i Hōtele. _____
(maaka 1)
6. 'Oku lele vave. _____
(maaka 1)

F. Fa'u Sētesi (Maaka 6)

Fa'u ha'o sētesi lelei 'e **UA** (2) ki he fo'i lea taki taha ka 'oku na 'uhinga kehekehe.

1. **tuku**
 - i. _____
 - ii. _____

(maaka 2)
2. **tau**
 - i. _____
 - ii. _____

(maaka 2)
3. **lau**
 - i. _____
 - ii. _____

(maaka 2)

H. Lea ki he Tu'i, Hou'eiki mo e Kakai**(Maaka 6)**

Liliu 'a e lea 'oku ha'i atu' ke ngāue'aki ki he Houe'iki.

Na'e (*mokoi*) **1.**_____ e Tu'i' ke fakahoko e (*maa'imoa*)

2._____ 'akapulu' he vahefonua Tongatapu'. Na'e (*fefolofolai*)

3._____ mo e talafekau lahi Siaina' ki ha lelei 'e ma'u

he fānau'. Na'e (*maama*) **4.**_____ foki e tama' he 'akapulu' pea na'e

(*hoihoifua*) **5.**_____ he taimi 'oku teunga kakato ai 'i mala'e'.

Pea fie lau he ko e (*ta'ata'a*) **6.**_____ 'eiki lahi 'ene fotu mai'.

1. _____ (maaka 1)
2. _____ (maaka 1)
3. _____ (maaka 1)
4. _____ (maaka 1)
5. _____ (maaka 1)
6. _____ (maaka 1)

I. Liliu ki he tokolahi (Maaka 6)

Liliu 'a e ngaahi sētesi ko 'enī 'o fakatatau ki he tokolahi 'oku ha'ī 'i he faka'osinga 'o e sētesi.

1. Ko 'ene fanga fa'eé 'oku nau teuteu'ī e ngaahi falelotú. **(toko taha)**

(maaka 1)

2. Kuo fu'u sino 'ene tamasi'ī. **(tokolahi)**

(maaka 2)

3. 'Oku nau fiefia 'i he'enau fanongo mai ki he'etau hivá. **(toko ua)**

(maaka 1)

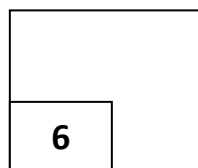
4. Na'á ne nofo pē heni 'o a'u ki he'ene foki mai. **(tokolahi)**

(maaka 1)

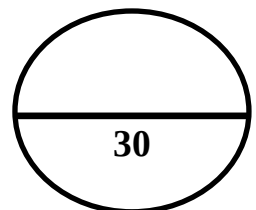
5. 'Oku mahino kiate koe 'a 'eku faiakó. **(tokolahi)**

(maaka 1)

P.9

V.II

VAHE III:**PALŌVEPI****(MAAKA 15)****A. Fa‘u Sētesi****(maaka 5)**

Faka‘uhinga‘i mai ‘a e ngaahi Palōvepi ko eni’ ki he‘ene tonu taha’.

1. Papata pē ka na‘e lalanga.

(maaka 1)

2. Puaka ne ma‘a toe fakapelepela.

(maaka 1)

3. Pukepuke ‘a fufula.

(maaka 1)

4. Nifi ‘eni kae nafa ‘ena.

(maaka 1)

5. Ha‘iha‘isia kae hēhē‘ia.

(maaka 1)

E. Fakatauhua**(maaka 10)**

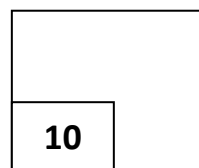
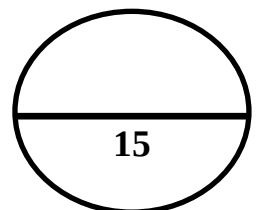
Tohi e mata'itohi 'o e 'uhinga e Lea Tonga' 'ia **Kolomu E** he tafa'aki 'oku faka'atā atu 'ia **Kolomu A**.

KOLOMU A

1. _____ Moa lo'oa
2. _____ Lofa tala matangi
3. _____ Holo pē misi ki he 'ovava
4. _____ Fakalelei 'a Tukuku
5. _____ Fotu e 'ulua pea ngalo 'a Tukuku
6. _____ Pikipiki 'aho
7. _____ Pekepeka sio 'ohuafi
8. _____ Te'epato
9. _____ Kai ai pē manu vaivai' 'i he fāngota 'a e Lulutai'
10. _____ Hangē ha mata'i moho vao'

KOLOMU E

- A. Ko e ta'imālie ha taha vaivai 'i ha ngaue ha taha mālohi.
- E. Ko ha taha fofonga faka'ofa'ofa
- F. Ko ha taha 'oku kukuta pē hono mamahi' mo hono faingata'a'ia'.
- H. Ko e taimi 'oku holo mai ai ha kakai ki ha 'api ha 'eiki pe ko ha taha mā'olunga
- I. Ko ha taha si'isi'i 'oku feinga ke fakalelei ha vākovi ha ongo me'a lalahi.
- K. Ko e ngalo 'ia kita ha taha si'i mo vaivai na'a' te ma'ui mo'ui mei ai he fuoloa'.
- L. Ko ha taha 'oku mohe he 'aho' kae takai holo he po'uli.
- M. Ko ha taha 'uakai
- N. Ko ha faka'ilonga ha me'a 'oku 'amanaki ke hoko.
- NG. Ko ha ongo me'a 'oku na tatau mo hōhoa mālie.
- O. Ko ha taha fakahekeheke pe ko e fai ha ngāue 'i ha 'api koe'uhi' ke 'ofa ai 'a e toko taha ko ia'.

P.11**V.III**

VAHE IV:**LEA TONGA****(MAAKA 15)****A. Fa‘u Sētesi****(maaka 10)**

Fa‘u ha‘o sētesi ‘o ngāue‘aki ‘a e ngaahi lea Tonga ko ‘ení ke tonu hono ‘uhingá.

1. falesiu

(maaka 2)**2. fasi-‘a-malu**

(maaka 2)**3. fekita**

(maaka 2)**4. kaniva**

(maaka 2)**5. kākunga**

(maaka 2)

E. ‘Uhinga (maaka 5)

Faka‘uhinga‘i mai e ngaahi lea Tonga ko eni' ki he‘ene tonu taha’.

1. **ha‘ao**

(maaka 1)

2. **hikitanga**

(maaka 1)

3. **hohoni**

(maaka 1)

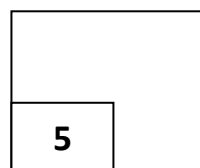
4. **hopoate**

(maaka 1)

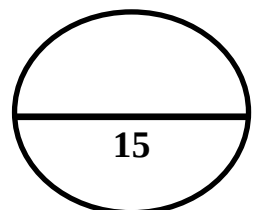
5. **fūfūnaki**

(maaka 1)

P.13

V.IV

KAVEINGA

1. 'Oku mahu'inga e telefoni to'oto'o' ke ngāue'aki 'e he fānau ako'.
2. Ko 'eku fa'eé pē 'oku mahu'inga taha 'i māmani'.

Kaveinga _____:

Taukei	3	2	1	0	NR
Talateu					
Kakano					
Fakama'opo'opo					
Lea Tonga / Palōvepi					
Kalama					

E. Fa'u Tu'uaki

(maaka 5)

Fa'u ha'o tu'uaki he nusipepa' 'o fakafelāve'i mo e kaveinga 'oku 'oatu'.

Ngāue‘aki ‘a e ngaahi lea fakamatāpule mo faka‘apa‘apa. Tā ha‘o fakatātā ke tu‘uaki
‘aki ho‘o koloa’.

Koloa ke Tu'uaki:

Fale nofo totongi

Taukei	2	1	0	NR
Kakano				
Fakatata				
Lea Faka'ai'ai				
Fetu'utaki'anga				

P.16

Konga F:

Fa'u Maau

(maaka 5)

Fa'u ha'o maau veesi 'e **TAHA** (1), laine 'e **ONO** (6) 'o fakatatau ki he kaveinga'.

Kaveinga:

Ko e akó ko e mo'ui'anga.

[illegible]

Taukei	2	1	0	NR
Fakahinohino				
Kakano				
Founga fakapunake				
Lea Tonga				

P.17

5

V.V

'OKU 'IKAI HA ME'A 'I HE PEESI KO 'ENI'.

FIKA SIVI									

LEA FAKA-TONGA

2018

(KI HE TOKO TAHA MAAKA SIVI' PĒ)

VAHE	MAAKA	MAAKA FAKALELEI	KĀTOA
I Laukonga mo Tali Fehu'i			20
II Kalama			30
III Palōvepi			15
IV Lea Tonga			15
V Fatu Tohi			20
MAAKA FAKAKĀTOA			100